

Näkökulmia sukukieliin ja sukukielten oppimiseen

Aikakauslehti “Lähivördlusi. Lähivertailuja” ilmestyy jo kolmatta kertaa Viron soveltavan kielitieteen yhdistyksen julkaisuna. 21. numero sisältää 11 artikkelia. Suuri osa niistä perustuu elokuussa 2010 järjestetyn VIRSU-symposiumin esitelmiin. Symposiumille puitteet tarjosi 11. kansainvälinen fennougristikongressi (*Congressus Internationalis Fenno-Ugristarum*), joka järjestettiin Unkarissa Piliscsaban yliopistossa 9.–14.8.2010. VIRSU-symposiumi vietiin siis ensi kertaa Suomen ja Viron ulkopuolelle, ja tarkoituksena olikin vahvistaa ja kehittää yhteistyötä entistä laajemmalta pohjalta: VIRSU-hankehan koski alkuaan nimenomaan viroa ja suomea kohdekielinä, mutta vuodesta 2007 lähtien VIRSU:n toimintaan on pyritty saamaan mukaan myös muihin, erityisesti ns. pieniin suomalais-ugrilaisiin kieliin liittyvää tutkimusta.

VIRSU-symposiumin pääteemoja olivat muun muassa seuraavat:

- Kuinka suomalais-ugrilaisien kielten tutkimus haastaa toisen kielen omaksumisen tähänastisen tutkimuksen?
- Mitä kaksikielisyys merkitsee suomalais-ugrilaisessa kontekstissa?
- Mikä on lähdekielen merkitys opiskeltaessa suomalais-ugrilaisia kieliä?
- Miten lähde- ja kohdekielen sukulaisuus ja mahdollinen samankaltaisuus voidaan ottaa huomioon opetettaessa suomalais-ugrilaisia kieliä?

Tämän julkaisun artikkelit eivät toki vastaa kaikkiin edellä esitettyihin kysymyksiin mutta avaavat kiintoisia näkökulmia sukukieliin ja niiden oppimiseen.

Yhtenä uudehkona näkökulmana on korpuksiin perustuva tutkimus. Jarmo Jantunen luonnehtii katsauksessaan “Kansainvälinen oppijansuomen korpus (ICLFI): typologia, taustamuuttajat ja annotointi” korpustypologiaa ja esittelee Kansainvälisen oppijansuomen korpuksen. Hän kuvaa, miten aineisto on koostettu, miten se rakentuu ja millaisia taustatietoja informanteista ja aineistosta on saatavilla. Katsaus tutustuttaa lukijan myös korpuksen annotointiin ja taitotasojaattelun periaatteisiin.

Korpuspohjaista tutkimusta edustaa Kirsti Siitosen ja Jenny Niemelän suomenoppijoiden kielitaitoa käsittelevä artikkeli “Mitä pitkittäistutkimus paljastaa edistyneiden suomenoppijoiden kielitaidosta?”. He pyrkivät selvittämään, miten oppijoiden kieli kehittyy seitsemässä kuukaudessa ja onko muutoksissa löydettävissä yhteisiä tendenssejä huolimatta vaihtelevista lähtötilanteista. Tarkasteltavana ovat muun muassa verbien käyttö ja lauserakenne.

Annekatriin Kaivapalu ja Pille Eslon puolestaan tarkastelevat artikkelissaan “Onko lähisukukielen vaikutus suomen ja viron omaksumiseen symmetristä?” oppijansuomen ja oppijanviron korpusten pohjalta, miten viro ja suomi vaikuttavat toistensa omaksumiseen. Tavoitteena on muun muassa osoittaa, että mikäli lähde- ja kohdekielen järjestelmien välillä on symmetriasuhde, myös lähdekielen vaikutus toimii symmetrisesti molempiin suuntiin. Elatiivimuotoihin keskittyvän tutkimuksen mukaan taiputusmuodon valinnan keskittyminen lähde- ja kohdekielessä samanlaisiin taiputusmuotoihin saattaa olla osoitus siitä, että näiden muotojen suhteellisen helppo prosessointi säästää työmuistin kapasiteettia muuhun tuottamistoimintaan.

Suomen ja viron läheisen sukulaisuuden vaikutusta kielen oppimiseen tutkii korpuksen pohjalta myös Marianne Spoelman artikkelissaan “The use of partitive predicatives by Estonian learners of Finnish at different levels of L2 proficiency” (“Kohdekielen eri tasoilla olevien vironkielisten suomenoppijoiden partitiivipredikatiivin käyttö”). Vaikka partitiivisijan käytössä on suomen ja viron kesken paljon yhtäläisyyksiä, predikatiivin sijana partitiivi on virossa paljon harvinaisempi kuin

suomessa, joten kielten sukulaisuus voi tässä tapauksessa sekä tukea että haitata vironkielistä suomenoppijaa. Tutkimustulokset viittaavat siihen, että negatiivinen lähtökielen vaikutus heikkenee kohdekielen taitotason kohotessa; ilmiö on kuitenkin mutkikas ja monitahoinen, koska lähtökielen vaikutus kietoutuu yhteen monien muiden tekijöiden kanssa.

Annotoituu korpuksen perustuu Ilmari Ivaskan artikkeli “Lause-tyyppien sekoittuminen edistyneessä oppijansuomessa – näkökulmana eksistentiaalilause”. Sekoittumisessa on löydettävissä kolme alalajia: jokin jäsen on kontekstissa epäidiomaattinen, jäsenet ovat kontekstissa epäidiomaattisissa järjestyksessä tai jokin kontekstin vaatima jäsen puuttuu. Oppijansuomessa saattaa esiintyä samanaikaisesti useita alalajeja. Tulosten mukaan ilmiötä kannattaa lähestyä pikemminkin rakenteesta kuin yksittäisestä muotopiirteestä käsin.

Tuija Määtän artikkeli “Ruotsinkielisten alkeistason suomenoppijoiden paikallissijojen käytöstä” pohjaa virheanalyysiin, joka on tehty oppijansuomen korpusainestosta. Tutkimuksessa selvitetään, miten paikallissijoja käytetään norminvastaisesti: miten paikallissijat sekoittuvat toisiinsa, ja miten paikallissijoja käytetään muiden sijojen asemesta. Lähdekielen vaikutuksesta oppijat valitsevat usein sen paikallissijan, joka parhaiten sopii lähdekielisen ilmauksen prepositioon. Ruotsinkielisille tuottaa ongelmia paikallissijan valitsemiseen vaikuttavat käsitykset toiminnan suunnasta ja tilasta.

Oppijanviron korpustutkimusta edustaa Pille Eslonin artikkeli “Millest räägivad eesti õppijakeele käändeasendused?” (“Mistä kertoo viron oppijankielen sijamuotovariaatio?”). Artikkelissa vertaillaan viron oppijankielen ja viron yleiskielen objektisijamuotojen käyttöä sekä korpuspohjaisesti että korpuslähtöisesti. Tarkastelun lähtökohtana on käsitys, että oppijoiden kielenkäytössä heijastuvat yleiskielen kehityssuunnaukset, muun muassa objektisijamuotojen variaatio. Korpusanalyysillä saadaan näkyville sellaiset toisaalta siirtovaikutuksesta, toisaalta viron kielen luonteesta ja kehityksestä johtuvat ilmiöt, joita kielellisen ilmiön tai kategorian tasolta lähtevä virhe- tai kontrastiivinen analyysi ei heijasta.

Raili Pool, Andriela Rääbis ja Lea Jürgenstein ovat tutkineet Tarton yliopiston suullisen viron korpuksen puhelinkeskusteluja. He vertailevat niitä viro vieraana kielenä oppikirjojen puhelinkeskusteluihin artikkeleissaan “Eesti suulise keele korpus keeleõppediaalooğide lähtematerjalina: telefonivestluse koostamine” (“Viron suullisen kielen korpus kielenoppimiskeskustelujen lähtöaineistona: puhelinkeskustelun laatiminen”).

Olga Pastuhhova käsittelee artikkelissaan “Kirjaliku produtseerimisprotsessi uurimise võimalused programmi *ScriptLog* abil: juhtumiuuring” (“Kirjallisen tuottamisprosessin tutkimismahdollisuudet *ScriptLog*-ohjelman avulla: tapaustutkimus”) venäjänkielisten vironoppijoiden kirjoittamisprosessia. Artikkelissa esitellään *ScriptLog*-ohjelman mahdollisuudet muiden kirjoittamisprosessin tutkimusmetodien taustalla ja tarkastellaan venäjänkielisen C1-tason vironoppijan pysähtymisiä ja korjauksia vironkielisen esseen kirjoittamisen aikana. Tapaustutkimuksen tulokset osoittavat, ettei kohdekielen rakenne aiheuta C1-tasolla enää vaikeuksia, vaan oppijan kognitiiviset vaikeudet kohdistuvat lähinnä sanastoon ja tekstin muotoiluun.

Toisenlaista tutkimuskohdetta mutta edelleen kontrastiivista tutkimusotetta edustaa Marjatta Jomppasen artikkeli “Pohjoissaamen ja suomen kielen koloratiivikonstruktio vertailussa”. Suomen ja pohjoissaamen koloratiivikonstruktioerot eroavat toisistaan rakenteellisesti: suomen koloratiivirakenne, jossa neutraalin perusverbin infinitiiviin liittyvä finiittimuotoinen ekspressiiviverbi (*mennä kipitti*), puuttuu pohjoissaamasta, jossa tunnetaan vain kahden finiittimuotoisen verbin muodostama rakenne (*bijadii njaccuhii* ‘meni kipitti’). Kaunokirjallisuudesta kerätty aineisto osoittaa, että koloratiivirakenteessa ekspressiiviverbin tehtävänä on lisätä jotain pääverbin merkitykseen: se selittää tekemisen tai olemisen tapaa, tempoa tai aspektia.

Suomen, viron ja saamen kielessä tuntematon mutta unkarin sekä muutamien muidenkin suomalais-ugrialaisten kielten kieliopissa keskeinen piirre on ns. subjekti- ja objektikonjugaation vaihtelu: verbintaivutuksessa voidaan merkitä omilla päätteillään paitsi verbin subjekti myös verbin (määräinen) objekti. Péter Durst ja Boglárka Janurik tutkivat

artikkelissaan “The acquisition of the Hungarian definite conjugation by learners of different L1s” (“Unkarin objektikonjugaation oppiminen eri lähdekielten pohjalta”), miten unkaria vieraana kielenä opiskelevat eri lähdekielten puhujat oppivat hallitsemaan tätä ilmiötä; erityisen huomion kohteena ovat unkaria opiskelevat ersämordvalaiset, joiden äidinkielenä on myös objektikonjugaatio (tosin unkaria vielä mutkikkaampana ja moniulotteisempaa järjestelmänä). Tulokset, joita otoksen pienuuden takia on pidettävä alustavina, viittaavat siihen, että lähtökielten typologinen samankaltaisuus ei riitä tukemaan ersämordvalaisia unkarin objektikonjugaation omaksumisessa, vaan tärkeämpää on kohdekielille altistuminen eli unkarinkielisessä ympäristössä vietetty aika.

Kiitämme kaikkia kirjoittajia kiinnostavista artikkeleista ja katsauksista. Lämmin kiitos kuuluu myös asiantuntija-arvioijille, jotka ovat huolellisesti paneutuneet käsikirjoituksiin. Kiitämme Viron soveltavan kielitieteen yhdistystä, jonka aikakauslehtenä “Lähivõrdlusi. Lähivertailuja” nro. 21 ilmestyy, ja Alfred Kordelinin yleisen edistys- ja sivistysrahaston Viron säätiötä, jonka taloudellinen tuki on mahdollistanut julkaisemisen.

Joensuussa, Tallinnassa ja Wienissä

*Pirkko Muikku-Werner,
Annekatriin Kaivapalu ja Johanna Laakso*